

Διδαγμένο κείμενο

Άριστοτέλους *Ἠθικὰ Νικομάχεια* (B3, 1-2/B6, 1-4)

Σημείον δὲ δεῖ ποιεῖσθαι τῶν ἕξεων τὴν ἐπιγινομένην ἡδονὴν ἢ λύπην τοῖς ἔργοις· ὁ μὲν γὰρ ἀπεχόμενος τῶν σωματικῶν ἡδονῶν καὶ αὐτῷ τούτῳ χαίρων σῶφρων, ὁ δ' ἀχθόμενος ἀκόλαστος, καὶ ὁ μὲν ὑπομένων τὰ δεινὰ καὶ χαίρων ἢ μὴ λυπούμενός γε ἀνδρείος, ὁ δὲ λυπούμενος δειλός. Περὶ ἡδονὰς γὰρ καὶ λύπας ἐστὶν ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ· διὰ μὲν γὰρ τὴν ἡδονὴν τὰ φαῦλα πράττομεν, διὰ δὲ τὴν λύπην τῶν καλῶν ἀπεχόμεθα. Διὸ δεῖ ἡχθαί πως εὐθὺς ἐκ νέων, ὡς ὁ Πλάτων φησὶν, ὥστε χαίρειν τε καὶ λυπεῖσθαι οἷς δεῖ· ἡ γὰρ ὀρθὴ παιδεία αὐτὴ ἐστίν.

Δεῖ δὲ μὴ μόνον οὕτως εἰπεῖν, ὅτι ἕξεις, ἀλλὰ καὶ ποῖα τις. Ῥητέον οὖν ὅτι πᾶσα ἀρετὴ, οὗ ἂν ἡ ἀρετὴ, αὐτὸ τε εὖ ἔχον ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ εὖ ἀποδίδωσιν, οἷον ἡ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀρετὴ τὸν τε ὀφθαλμὸν σπουδαῖον ποιεῖ καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ· τῇ γὰρ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀρετῇ εὖ ὁρῶμεν. Ὅμοίως ἡ τοῦ ἵππου ἀρετὴ ἵππον τε σπουδαῖον ποιεῖ καὶ ἀγαθὸν δραμεῖν καὶ ἐνεργεῖν τὸν ἐπιβάτην καὶ μείναι τοὺς πολεμίους. Εἰ δὴ τοῦτ' ἐπὶ πάντων οὕτως ἔχει, καὶ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀρετὴ εἴη ἂν ἡ ἕξις ἀφ' ἧς ἀγαθὸς ἀνθρώπος γίνεται καὶ ἀφ' ἧς εὖ τὸ ἑαυτοῦ ἔργον ἀποδώσει. Πῶς δὲ τοῦτ' ἔσται, ... ὡδ' ἔσται φανερόν, ἐὰν θεωρήσωμεν ποῖα τίς ἐστὶν ἡ φύσις αὐτῆς.

A1. Από το παραπάνω κείμενο να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του αποσπάσματος:
«Περὶ ἡδονὰς γὰρ ... τὸ ἑαυτοῦ ἔργον ἀποδώσει.»

Μονάδες 10

B. Να απαντήσετε στις ακόλουθες ερωτήσεις:

B1. Ποια είναι η σχέση ηθικής αρετής και ηδονής-λύπης και πώς την εξηγεί ο Αριστοτέλης στο κείμενο που σας δίνεται;

Μονάδες 15

B2. Ἐξις, ἀρετὴ, ἔργον: α) να προσδιορίσετε το περιεχόμενο των ὀρων (μονάδες 9) και β) να εξηγήσετε τη μεταξὺ τους σχέση με βάση το κείμενο που σας δίνεται (μονάδες 6).

Μονάδες 15

B3. Ποια ἦταν η σχέση του Αριστοτέλη με τους συναδέλφους του στην Ακαδημία και πώς αυτή εξηγείται;

Μονάδες 10

B4. Να βρείτε στο παραπάνω διδαγμένο κείμενο μία ετυμολογικά συγγενή λέξη, απλή ή σύνθετη, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις της νέας ελληνικής:
σχεδόν, ἀχάριστος, ἀσήμαντος, ἐνδεής, πρόφαση, διαμονή, ἀρτίος, τελεσιδίκος, δημαγωγός, καταδρομικό.

Μονάδες 10

Γ. Αδίδακτο κείμενο

Θουκυδίδου *Ἱστοριῶν* VII, 61

Ἄνδρες στρατιῶται Ἀθηναίων τε καὶ τῶν ἄλλων ξυμμάχων, ὁ μὲν ἀγὼν ὁ μέλλων ὁμοίως κοινὸς ἅπασιν ἔσται περὶ τε σωτηρίας καὶ πατρίδος ἐκάστοις οὐχ ἦσσαν ἢ τοῖς πολέμοις· ἦν γὰρ κρατήσωμεν νῦν ταῖς ναυσίν, ἔστι τῷ τὴν ὑπάρχουσάν που οἰκείαν πόλιν ἐπιδεῖν. ἀθυμεῖν δὲ οὐ χρὴ οὐδὲ πάσχειν ὅπερ οἱ ἀπειρότατοι τῶν ἀνθρώπων, οἱ τοῖς πρώτοις ἀγῶσι σφαλέντες ἔπειτα διὰ παντὸς τὴν ἐλπίδα τοῦ φόβου ὁμοίαν ταῖς ξυμφοραῖς ἔχουσιν. ἀλλ' ὅσοι τε Ἀθηναίων πάρεστε, πολλῶν ἤδη πολέμων ἔμπειροι ὄντες, καὶ ὅσοι τῶν ξυμμάχων, ξυστρατευόμενοι αἰεὶ μνήσθητε τῶν ἐν τοῖς πολέμοις παραλόγων.

Γ1. Να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του παραπάνω κειμένου.

Μονάδες 20

Γ2. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον τύπο που ζητείται για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

ἀγὼν : την αιτιατική πληθυντικού
ναυσίν : την κλητική ενικού
ὅπερ : τη δοτική πληθυντικού στο θηλυκό γένος
πρώτοις : τον ἴδιο τύπο στον συγκριτικό βαθμό
σφαλέντες : τη δοτική πληθυντικού στο ἴδιο γένος
κρατήσωμεν : το β' ενικό πρόσωπο της προστακτικής του ενεστώτα στην ἴδια φωνή
ἐπιδεῖν : το απαρέμφατο του ενεστώτα στην ἴδια φωνή
πάσχειν : το γ' ενικό πρόσωπο της οριστικής του μέλλοντα
ἔχουσιν : το α' ενικό πρόσωπο της ευκτικής του αορίστου β' στην ἴδια φωνή
μνήσθητε : το γ' πληθυντικό πρόσωπο της οριστικής του ἴδιου χρόνου.

Μονάδες 10

Γ3α. Να γίνει πλήρης συντακτικὴ ἀναγνώριση των παρακάτω τύπων:

στρατιῶται, τῷ, ἀθυμεῖν, τῶν ἀνθρώπων, ταῖς ξυμφοραῖς, τῶν παραλόγων (μονάδες 6).

Γ3β. «ἦν κρατήσωμεν ταῖς ναυσίν, ἔστι τῷ τὴν ὑπάρχουσάν που οἰκείαν πόλιν ἐπιδεῖν»: να μεταφέρετε το παραπάνω χωρίο στον πλάγιο λόγο (και με τους δύο τρόπους) εξαρτώντας το από τη φράση «Ὁ Νικίας εἶπεν» (μονάδες 4).

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

- A1.** Γιατί η ηθική αρετή σχετίζεται με την ευχαρίστηση και τη δυσαρέσκεια; γιατί εξαιτίας της ευχαρίστησης κάνουμε τα τιποτένια πράγματα, ενώ εξαιτίας της δυσαρέσκειας μένουμε μακριά από τα όμορφα πράγματα. Γι' αυτό πρέπει, όπως λέει ο Πλάτων, αμέσως από τη νεανική μας ηλικία να έχουμε πάρει εκείνη την αγωγή που θα μας κάνει να ευχαριστιόμαστε και να δυσαρεστούμαστε με αυτά που πρέπει γιατί αυτή είναι η σωστή παιδεία. Δεν πρέπει όμως να το πούμε μόνο έτσι, ότι η αρετή είναι «ἔξιη», αλλά και τι λογής «ἔξιη» είναι. Πρέπει λοιπόν να πούμε πως κάθε αρετή, όποιου πράγματος είναι αρετή, και το ίδιο το πράγμα το κάνει να φτάσει στην πιο τέλεια κατάσταση του και το βοηθάει να εκτελέσει με σωστό τρόπο το έργο του, για παράδειγμα η αρετή του ματιού και το μάτι το κάνει αξιόλογο και το έργο αυτού· αφού με την αρετή του ματιού βλέπουμε καλά. Όμοια η αρετή του αλόγου κάνει το άλογο αξιόλογο και ικανό να τρέξει και να κρατήσει τον αναβάτη και να σταθεί αντιμετώπιζε με τους εχθρούς. Αν λοιπόν έτσι έχει το πράγμα σε κάθε περίπτωση και η αρετή του ανθρώπου θα μπορούσε να είναι η «ἔξιη» από την οποία ο άνθρωπος γίνεται καλός και από την οποία θα βοηθηθεί για να εκτελέσει σωστά το έργο του.
- B1.** Η άποψη του Αριστοτέλη ότι «περὶ ἡδονᾶς γὰρ καὶ λύπας ἐστὶν ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ» αποτελεί ένα από τα πρώτα βήματα της ψυχολογίας και συνδέει στενά την ηθική με συναισθήματα και επιθυμίες (και όχι με το διανοητικό, κυρίως, μέρος του ανθρώπου, όπως άλλες θεωρίες). Η φράση αυτή εμφανίζεται ως συμπέρασμα των δύο παραδειγμάτων που διατύπωσε ο Αριστοτέλης σχετικά με τις σωματικές ηδονές («ὁ μὲν γὰρ ἀπεχόμενος... ὁ δ' ἀχθόμενος ἀκόλαστος») και την αντιμετώπιση των δεινών («ὁ μὲν ὑπομένων τὰ δεινὰ... ὁ δὲ λυπούμενος δειλός»). Στα παραδείγματα αυτά αναφέρθηκε στην «ἡδονή», δηλαδή στην ευχαρίστηση που προκαλούν οι πράξεις της αρετής, και αντίστροφα στη «λύπη», δηλαδή στο δυσάρεστο συναίσθημα που προκαλούν οι αντίθετες προς την αρετή πράξεις ακολασίας, δειλίας κτλ. Αυτή ακριβώς η «ἡδονή» ή η «λύπη» που συνοδεύει αντίστοιχα τις πράξεις του ανθρώπου είναι και το κριτήριο που αποδεικνύει ότι έχουν πια διαμορφωθεί οι «ἔξεις» στον άνθρωπο, δηλαδή τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα του που προκύπτουν από την επανάληψη όμοιων ενεργειών. Αρχικά, λοιπόν, διατυπώθηκε η θέση ότι για όσους έχουν αρετές, δηλαδή για όσους έχουν θετικές ἔξεις, τις ηθικές ενέργειες τις συνοδεύει το ευχάριστο συναίσθημα (η «ἡδονή»), ενώ τις μη ηθικές ενέργειες το δυσάρεστο (η «λύπη»), πράγμα το οποίο δε δηλώνεται άμεσα από τον Αριστοτέλη, αλλά εννοείται. Αντίθετα, για όσους δεν έχουν αρετές, δηλαδή για όσους έχουν αρνητικές ἔξεις, τις ηθικές ενέργειες τις συνοδεύει το δυσάρεστο συναίσθημα (η «λύπη»), ενώ τις μη ηθικές ενέργειες το ευχάριστο (η «ἡδονή»), πράγμα το οποίο επίσης εννοείται. Στη συνέχεια, όμως, εξετάζεται το ευχάριστο και το δυσάρεστο συναίσθημα σχετικά με τους ανθρώπους που έχουν αρνητικές ἔξεις, κακίες και όχι αρετές, και οι οποίοι δεν κάνουν ηθικές ενέργειες, ἔστω και με τη συνοδεία δυσάρεστου συναισθήματος. Επομένως, όσοι δεν έχουν αρετές κάνουν ευτελείς - τιποτένιες, μη ηθικές ενέργειες για να δοκιμάζουν ευχάριστο συναίσθημα και απέχουν από καλές, ηθικές ενέργειες ώστε να αποφεύγουν το δυσάρεστο συναίσθημα. Συμπερασματικά, θα λέγαμε ότι οι άνθρωποι τους οποίους κοσμεῖ η αρετή νιώθουν ευχαρίστηση με την εκτέλεση της καλής πράξης (και δυσαρέσκεια με την εκτέλεση της κακής). Αντίθετα, οι άνθρωποι τους οποίους δεν κοσμεῖ η αρετή νιώθουν δυσαρέσκεια με την εκτέλεση της καλής πράξης και ευχαρίστηση με την εκτέλεση της κακής.
- Τη στενή σχέση λοιπόν ανάμεσα στην ηθική αρετή και τα συναισθήματα τονίζει ο Αριστοτέλης και με τη συνέχεια του συλλογισμού του: Εκτός από την «ἡδονή» που προκαλούν οι ηθικές ενέργειες (οι πράξεις αρετής), υπάρχει και η «ἡδονή» που προκαλούν οι μη ηθικές ενέργειες («τὰ φαῦλα»), στοιχείο που μας οδηγεί στο να τις επιδιώκουμε. Επίσης, εκτός από τη «λύπη» που προκαλούν οι μη ηθικές ενέργειες («τὰ φαῦλα»), υπάρχει και η «λύπη» που προκαλούν οι ηθικές ενέργειες («τῶν καλῶν»), γεγονός που μας οδηγεί στο να τις αποφεύγουμε. Άρα, οι ηδονές (και οι λύπες) σε αυτήν την ενότητα διακρίνονται σε «καλές» και «κακές»: Οι πρώτες τείνουν στη διατήρηση της μεσότητας και του ορθού λόγου, ενώ οι δεύτερες έχουν το αντίθετο αποτέλεσμα. Σε αυτές ακριβώς τις «κακές ηδονές» και «λύπες» αναφέρεται ο Αριστοτέλης με τη φράση του «διὰ μὲν γὰρ τὴν ἡδονὴν τὰ φαῦλα πράττομεν, διὰ δὲ τὴν λύπην τῶν καλῶν ἀπεχόμεθα». Είναι λοιπόν πολύ σημαντικό για τον άνθρωπο να δει ποιες είναι οι φυσικές ροπές του, δηλαδή για ποιες πράξεις και ποιες ενέργειες νιώθει ευχαρίστηση ή δυσαρέσκεια, και αυτό θα τον βοηθήσει πολύ να κατακτήσει την αρετή. Έτσι, φαίνεται πολύ φυσική η κατακλείδα της ενότητας αυτής που περιγράφει τον σημαντικότερο ρόλο της παιδείας, χάρη στην οποία ο άνθρωπος γίνεται ικανός να διακρίνει τις «καλές» από τις «κακές» ηδονές και να επιλέγει τις πρώτες.
- Αξίζει να σημειωθεί ότι και στον Πλάτωνα συναντούμε την ίδια ιδέα ως προς τη σχέση ηθικής αρετής και συναισθημάτων, ότι δηλαδή «αἱ ἡδοναὶ» και «αἱ λύπαι» επηρεάζουν αποφασιστικά τη ζωή των ατόμων και των κοινωνιών: «Ὅταν οἱ ἄνθρωποι συζητοῦν γιὰ νόμους, ὅλη τους σχεδόν ἡ συζήτηση εἶναι γιὰ τὸ τι εἶναι «ἡδύ» και τι εἶναι «λυπηρόν» τόσο στη ζωή της πόλης όσο και στην προσωπική ζωή των ανθρώπων». (Νόμοι,

636, 15). Ο Αριστοτέλης όμως συστηματοποίησε περισσότερο από τον δάσκαλό του την εξέταση των συναισθημάτων, και είδε τα συναισθήματα με λιγότερη, γενικά, αυστηρότητα από εκείνον.

B2. Η λέξη «ἔξις» παράγεται από το μέλλοντα του ρήματος ἔχω και την παραγωγική κατάληξη -σις, η οποία δηλώνει ενέργεια. Η αρχική σημασία στα αρχαία ελληνικά είναι το να έχει ή να κατέχει κανείς συνέχεια κάτι που το έχει αποκτήσει. Ο Αριστοτέλης χρησιμοποιεί τη λέξη «ἔξις» με τη σημασία της μόνιμης κατάστασης, της ιδιότητας που προκύπτει από τη συνήθεια ή από την άσκηση, δίνοντάς της ηθικό περιεχόμενο· δηλαδή, «ἔξεις» είναι τα μόνιμα ηθικά γνωρίσματα-στοιχεία του χαρακτήρα μας, καλά ή κακά. Στα νέα ελληνικά η λέξη «ἔξις» έχει κυρίως ψυχολογικό περιεχόμενο και είναι η συνήθεια ως αποτέλεσμα επανάληψης ή συνεχούς επίδρασης του ίδιου πράγματος. Οι «ἔξεις» είναι ένα από τα «γινόμενα ἐν τῇ ψυχῇ». Τα άλλα δύο είναι τα πάθη (οργή, φόβος, χαρά, μίσος...) και οι δυνάμεις (δυνατότητες). Ορίζοντας το περιεχόμενο της αρετής, ο Σταγειρίτης φιλόσοφος παρουσιάζει την «ἔξιν» ως το προσεχές γένος της αρετής.

Ο Αριστοτέλης προσδίδει στον όρο «ἀρετή» ένα ιδιαίτερο περιεχόμενο. Δεν της αποδίδει καθαρά ηθικό περιεχόμενο, αλλά αναφέρεται σε οποιαδήποτε θετική ικανότητα ή ιδιότητα υπάρχει σε μεγάλο βαθμό. Συνώνυμά της μπορούν να θεωρηθούν η υπεροχή, η ανωτερότητα, το προτέρημα. Έτσι, η έννοια αυτή μπορεί να αποδοθεί στα άψυχα, στα ζώα και στον ίδιο τον άνθρωπο. Η αρετή είναι εκείνη η φυσική προδιάθεση ή ιδιότητα που θα βοηθήσει κάθε φυσικό ον να τελειοποιηθεί («πᾶσα ἀρετὴ οὗ ἂν ἢ ἀρετὴ αὐτὸ εὖ ἔχον ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ εὖ ἀποδίδωσιν») και να εκτελέσει με τον πιο σωστό τρόπο το έργο για το οποίο η ίδια η φύση το έχει προορίσει («πᾶσα ἀρετὴ οὗ ἂν ἢ ἀρετὴ αὐτὸ εὖ ἔχον ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ εὖ ἀποδίδωσιν»).

Κάθε δημιουργήμα της φύσης, κάθε φυσικό ον, έχει να επιτελέσει ένα συγκεκριμένο «ἔργον», έχει μια συγκεκριμένη προδιάθεση, έναν συγκεκριμένο φυσικό προορισμό. Έτσι, υπάρχει το «ἔργον» του οφθαλμού, το «ἔργον» του ίππου, το «ἔργον» του χεριού, το «ἔργον» του ποδιού, αλλά και το «ἔργον» της οικίας, της οικογένειας. Επομένως, ένα φυσικό δημιουργήμα έχει πραγματοποιήσει το «τέλος» του, δηλαδή το σκοπό του όταν έχει επιτελέσει το έργο που του έχει ανατεθεί από τη φύση, το έργο για το οποίο είναι προορισμένο από τη φύση.

Ο Αριστοτέλης κατέφυγε ξανά στη χρήση παραδειγμάτων προκειμένου να τεκμηριώσει την άποψη ότι κάθε φυσικό ον έχει μια φυσική προδιάθεση, έναν φυσικό προορισμό. Ονομάζει μάλιστα, όπως είπαμε, αυτήν την φυσική προδιάθεση, αυτόν τον φυσικό προορισμό «ἔργον». Έτσι, στα παραπάνω παραδείγματα αναφέρεται στο «ἔργον» του οφθαλμού, δηλαδή στη φυσική ιδιότητα της όρασης και στο «ἔργον» του ίππου, δηλαδή στις φυσικές ιδιότητες, στα φυσικά χαρίσματα που έχει ο ίππος και τον κάνουν ικανό και να τρέχει και να φέρει τον αναβάτη του και να αντιμετωπίζει τους εχθρούς σε περίοδο πολέμου. Αλλού στα *Ηθικά Νικομάχεια* ο Αριστοτέλης θα μιλήσει για το «ἔργον» που επιτελεί ο κάθε επιμέρους «τεχνίτης» (αθλητής, αγαλματοποιός, κιθαριστής), παράλληλα με το «ἔργον» του ανθρώπου (που είναι «ψυχῆς ἐνέργεια κατὰ λόγον ἢ μὴ ἄνευ λόγου»).

Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, για να οριστεί μια έννοια πρέπει να οριστεί το προσεχές της γένος, δηλαδή να υπαχθεί η έννοια που πρέπει να οριστεί στο πλησιέστερο σύνολο στο οποίο περιέχεται, στην υπερκειμένη της έννοια (π.χ. άνθρωπος → ζώο) και να καθοριστεί η ειδοποιός διαφορά της, δηλαδή το ιδιαίτερο γνώρισμα που κάνει μια έννοια να διακρίνεται από άλλες ομογενείς της (π.χ. για τον άνθρωπο, ειδοποιός διαφορά είναι ο «λόγος», δηλαδή η ομιλία και η λογική).

Την ίδια ακριβώς πορεία ακολουθεί και ο Αριστοτέλης για τον ορισμό της έννοιας «ἀρετή». Έχει εντοπίσει το πρώτο βασικό στοιχείο του ορισμού, το προσεχές γένος της αρετής (που είναι η έννοια «ἔξις») και επιχειρεί να προσδιορίσει και το δεύτερο βασικό στοιχείο, την ειδοποιό διαφορά της αρετής.

Αφού η αρετή είναι «ἔξις», γεννιέται το ερώτημα τι λογής «ἔξις» είναι. «Κάθε αρετή, όποιου πράγματος είναι αρετή, και το ίδιο το πράγμα το κάνει να φτάσει στην τέλεια κατάστασή του και το βοηθάει να εκτελέσει με τον πιο σωστό τρόπο το έργο που είναι προορισμένο γι' αυτό» («πᾶσα ἀρετὴ, οὗ ἂν ἢ ἀρετὴ, αὐτὸ τε εὖ ἔχον ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ εὖ ἀποδίδωσιν»). Ο Αριστοτέλης οικοδομεί τη σκέψη του γύρω από τη βασική του αντίληψη ότι η φύση έχει φιλοδώρησει τον άνθρωπο με κάποιες «δυνάμεις» ιδιότητες· έχει ορίσει μάλιστα με αυτά τα «δώρα» τον φυσικό προορισμό κάθε πράγματος, αφού η φύση «οὐδὲν μάτην ποιεῖ» (= δεν κάνει τίποτα μάταια). Παρόμοιες αναφορές συναντάμε και στον Πλάτωνα. Διττός, λοιπόν, είναι ο ρόλος της αρετής: Πρώτα πρώτα, αυτό στο οποίο ενυπάρχει και το οποίο χαρακτηρίζει το βελτιώνει, ή, ακριβέστερα, το τελειοποιεί. Και έπειτα, το καθιστά ικανό να επιτελέσει με επιτυχία το έργο που του ταιριάζει-το έργο, για το οποίο έχει ταχθεί. Αυτές όμως οι δύο λειτουργίες της αρετής δεν πρέπει να νοηθούν παρατακτικά, δηλαδή να θεωρηθεί ότι απλώς συνυπάρχουν και συνδέονται χαλαρά μεταξύ τους. Η αμοιβαία σχέση τους είναι άμεση και οργανική. Ένα ον είναι σε θέση να επιτελέσει με πλήρη επιτυχία το έργο του μόνο όταν καθαυτό βρίσκεται σε άριστη κατάσταση. Και αντιστρόφως, τίποτα δεν επιβεβαιώνει πειστικότερα την άριστη κατάσταση ενός όντος όσο η πλήρης επιτυχία με την οποία εκπληρώνει το έργο του. Ουσιαστικά, η τελειότητα («αὐτὸ τε εὖ ἔχον ἀποτελεῖ») και η επιτυχία («τὸ ἔργον αὐτοῦ εὖ ἀποδίδωσιν») είναι οι δύο όψεις ενός και του αυτού νομίσματος.

B3. Βλ. σχολικό βιβλίο, Αρχαία Ελληνικά Φιλοσοφικός Λόγος, Εισαγωγή: σελ. 141: «Η διδασκαλία του στην Ακαδημία... να σωθεί αλήθεια;».

B4. σχεδόν:	ἔξω (ἀπεχόμενος, ἔχον, ἔχει)
αχάριστος:	χαίρων (χαίρειν)
ασήμαντος:	σημεῖον
ενδεής:	δεῖ
πρόφασι:	φησίν
διαμονή:	μεῖναι (ὑπομένων)
άρτιος:	ἀρετή
τελεσίδικος:	ἀποτελεῖ
δημαγωγός:	ἦχθαι
καταδρομικό:	δραμεῖν

Γ1. «Ἄνδρες στρατιώτες και των Αθηναίων και των άλλων συμμάχων, ο επικείμενος αγώνας και για τη σωτηρία και για την πατρίδα θα είναι με τον ίδιο τρόπο κοινός για όλους ανεξαιρέτως και για τον καθένα όχι λιγότερο απ' ό,τι (θα είναι) για τους εχθρούς γιατί αν υπερισχύσουμε τώρα με τα πλοία, είναι δυνατό για κάποιον να αντικρίσει ξανά την πατρίδα του που υπάρχει κάπου. Δεν πρέπει όμως να απελπιζόμαστε, ούτε να παθαίνουμε αυτό ακριβώς που (παθαίνουν) οι πιο άπειροι από τους ανθρώπους, οι οποίοι, όταν αποτύχουν στις πρώτες μάχες, έπειτα έχουν για πάντα την προσδοκία του φόβου όμοια με τις συμφορές τους. Αλλά όσοι από τους Αθηναίους παρευρίσκεστε, επειδή είστε ήδη έμπειροι σε πολλούς πολέμους, και όσοι απ' τους συμμάχους, επειδή εκστρατεύετε πάντα μαζί μας, ας θυμηθείτε τα παράλογα των πολέμων».

Γ2. άγών:	ἀγῶνας
ναυσίν:	ναῦ
όπερ:	αἴσπερ
πρώτοις:	προτέροις
σφαλέντες:	σφαλεῖσι
κρατήσωμεν:	κράτει
ἐπιδεῖν:	ἐφορᾶν
πάσχειν:	πέισεται
ἔχουσιν:	σχοίην
μνήσθητε:	ἐμνήσθησαν

Γ3α. στρατιῶται: ονοματικός ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο «ἄνδρες».
 τῶ: δοτική προσωπική στο απρόσωπο ρήμα «ἔστί».
 ἀθυμεῖν: τελικό απαρέμφατο ως υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα «οὐ χρή».
 τῶν ἀνθρώπων: ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός, γενική διαιρετική στο «ἀπειρότατοι».
 ταῖς ξυμφοραῖς: ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός, δοτική αντικειμενική στο «ὅμοιαν».
 τῶν παραλόγων: αντικείμενο στο ρήμα «μνήσθητε».

Γ3β. - α' τρόπος (ειδική πρόταση): Ὁ Νικίας εἶπεν ὅτι, εἰ κρατήσαιεν/κρατήσειαν ταῖς ναυσίν, εἴη τῶ τήν ὑπάρχουσάν που οἰκειάν πόλιν ἐπιδεῖν.
 - β' τρόπος (ειδικό απαρέμφατο): Ὁ Νικίας εἶπεν, εἰ κρατήσαιεν/κρατήσειαν ταῖς ναυσίν, εἶναι τῶ τήν ὑπάρχουσάν που οἰκειάν πόλιν ἐπιδεῖν.

Επιμέλεια

Ζερβουδάκης Νίκος • Ξημεράκη Κατερίνα • Ρούπα Μαρία • Τζάνου Χρύσα • Τσερεβελάκης Γιώργος • Ψαράκη Μαρία • Ψαρουδάκη Χριστιάνα